

Könyvismertetés

KASSAI TIBOR (2003): *Helmintológia.*

Medicina Könyvkiadó, Budapest

Az állatökológia hazai kibontakozásának kezdetén, egy-két évtizeddel ezelőtt, még evidenciának számított a nézet, hogy a társulások rendezettségének kialakításáért felelős hatóerő a populációk közti kompetíció. Ez a vélekedés mindent átszótt, még az érettségi-felvételi példák közt is szerepeltek erre utaló kérdések. Korosztályomnak például arra kellett felelnie, hogy ha két szarvasfaj rendszerint nem fordul elő ugyanabban az erdőben, akkor ennek vajon mi lehet az oka? Csakis a kompetíció, természetesen.

Remélem, hogy érettségi eredményeinket nem vonják vissza, miután kiderült, hogy a szarvasok közt ezt a jelenséget a *Setaria cervi* okozza Európában, és a *Parelaphostrongylus tenuis* Észak-Amerikában. Amint egyre több evolúciós és ökológiai jelenségről kiderül, hogy azokat a korábban méltatlanul elhanyagolt kórokozók vezérlik, úgy a paraziták szerepe a szakmai köztudatban lassan felértékelődik. A közelmúltban egy tanulmány már az „evolúció rejtett szupersztárjai” címen hivatkozott rájuk. Eközben a zoológia és az állatökológia nagy világlapjaiban fokozatosan teret nyer a parazitológia. Ez az elmondottak fényében egyrészt érthető, másrészt felvet egy sor új kérdést. Mi az a *Setaria cervi* és mi az a *Parelaphostrongylus tenuis*? És melyek azok a további parazita fajok, melyek talán hasonlóan jelentősek? Hogyan fertőznek, hogyan fejlődnek, és merre terjedtek el a világban? Milyen módszerekkel lehet az állatok fertőzöttségét megállapítani, és hogyan lehet két populáció fertőzöttségét összehasonlítani? Egyre többen szeretnék parazitológiát tanulni azért, hogy állatökológiát művelhessenek. Akik nem szeretnék, azok is kényszerülni fognak rá, mert gyorsan véget ér az a korszak, amikor a nagy nemzetközi ökológiai szaklapokban még sorra jelenhettek meg parazitológiai sületlenségek. Aki élősködő férgekkel kíván foglalkozni, annak elsőként egy jó helmintológia tankönyvre lesz szüksége.

KASSAI TIBOR „Veterinary Helminthology” című könyve előbb a Butterworth-Heinemann Kiadónál, Oxfordban jelent meg (1999), majd ezt egy spanyol nyelvű kiadás követte (2002). A Medicina Könyvkiadó gondozásában végül 2003-ban jelent meg az új, jelentősen átdolgozott, magyar nyelvű változat. A könyv fejlődését is jelzi, hogy az új kiadás címéből már elmaradt az „állatorvosi” jelző. A kötet humán orvosi ismeretekkel bővült és nyilvánvaló zoológiai jelentőséggel is bír. KASSAI professzor ugyan állatorvosi szemléletű szerző, de kiválóan képes kommunikálni a zoológusokkal. Ennek a kommunikációnak része ez a könyv. Nincsen benne semmi, amit a zoológusok már amúgy is tudnak a gazdaparazita kapcsolatáról, mondjuk mert tanulták az elméleti ökológia vagy evolúcióbiológia kurzusok során. Viszont benne van minden (szinte minden), amit a zoológusok nem tudnak, de szükségük van rá.

Az első fejezet ismerteti az alapvető szakkifejezéseket. Ezt a legtöbbben átugorják az első olvasás során, majd később többször visszalapoznak ide. A szakkifejezések használata itt nem a tudományosság látszatát hivatott megteremteni, hanem a közérthetőség és a tömörség eszköze. Ezután egy taxonómiai áttekintés következik, mely az ember, a háziállatok, és

a vadgazdasági szempontból fontos állatfajok jelentősebb férgeit tekinti át, földrajzi korlátok nélkül. A betegségek nevezéktana és a rövidítések jegyzéke zárja le a könyv „felkészítő” szakaszát.

A könyv gerincét alkotó legfontosabb fejezet a „Férgek okozta bántalmak” címet viseli, és így talán csak a betegségek ismertetését ígéri. Valójában többet ad ennél, hiszen e fejezet az élősködő férgek természetrajzi jellemzésének gazdag tárháza. Adatokat közöl a faj globális elterjedéséről, morfológiai jellemzőiről, gazdaspektrumáról, fejlődésmenetéről, és sok fajt fényképekkel is ábrázol. Ahol ismeretes, közli például a férgek élettartamát, elterjedésük szezonális változásait és hasonló jellemzőket. (Természetesen a *Setaria cervi* és a *Parelaphostrongylus tenuis* fajokat is tárgyalja.) Ugyanakkor e kötetnek nem feladata állathatározóként is helytállni.

A könyv további fejezetei metodikai jellegűek, a fertőzés diagnózisának, gyógyításának és megelőzésének módszereit elemzik. Mindez állatorvosi jellegű ismeret, de sok vonásban mégis nélkülözhetetlen a gazda-parazita kapcsolatot elemző állatökológus számára is. Ha mérni szeretnénk az állatok fertőzöttségét, ismernünk kell az ürülék, a vizelet, a vér stb. mintavételi és elemzési metodikáit, hogy megtaláljuk a férgeket és petéiket. Ha ez sikerült, alkalmas preparálási eljárásokra lesz szükségünk. Ha a fertőzés gazdákra gyakorolt hatását szeretnénk mérni, akkor a kísérlet egyik csoportjából gyógyszerrel kell eltávolítanunk a férgeket. Végül, ha a vadon élő állatok fertőzés-elkerülési magatartásformáit kívánjuk tanulmányozni, akkor először tájékozódjunk, hogy mit javasol e célra az állatorvos.

Ajánlom ezt a könyvet minden zoológusnak, akit érdekel a gazda-parazita kapcsolat biológiai szemléletű vizsgálata. Megtalálható benne minden fontos alapismeret az ember, a háziállatok, és a vadgazdasági szempontból fontos állatok férgeiről, továbbá ismertet sok hasznos metodikát. A könyv az állatorvos-zoológus kommunikáció fontos, új szakasza, kicsit olyan, mint egy idegen civilizációból érkező, régen várt üzenet.